

Evaluacija i provedba Projekta Resocijalizacije ovisnika o drogama na razini lokalne zajednice

Dr.sc. Jadranka Ivandić Zimić, savjetnica u Vladi i Vladinom uredu
Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga
www.drogeiovisnosti.gov.hr jadranka.ivandic@uredzadroge.hr

Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama

Mnogi ovisnici su nakon završenog tretmana izolirani iz društvene sredine, a također mnogi od njih nemaju niti adekvatnu podršku obitelji zbog čega se velik broj ovisnika ponovno vraća drogama i ovisničkom stilu življenja.

Resocijalizacija ovisnika o drogama treba biti logičan slijed psihosocijalne rehabilitacije u terapijskoj zajednici, penalnom sustavu i zdravstvenoj ustanovi.

Vlada Republike Hrvatske donijela je 19. travnja 2007. godine Projekt resocijalizacije ovisnika o drogama koji je preduvjet:

- za uspješno održavanje apstinencije
- sprječavanje diskriminacije
- uključivanje na tržište rada
- uključivanje u društvo.

Ciljevi Projekta

Osnovni cilj Projekta je:

sustavno i trajno rješavanje pitanja društvene reintegracije ovisnika putem stvaranja adekvatnog **modela resocijalizacije ovisnika o drogama u zajednici**

Posebni ciljevi projekta su :

- analizirati, vrednovati i unapređivati rad udruga koje djeluju na području resocijalizacije i poticati osnivanje udruga za socijalnu potporu ovisnicima
- edukacija stručnjaka i volontera za rad na području resocijalizacije
- izrada projekta resocijalizacije na temelju analize stanja i potreba na tržištu rada
- osmišljavanje mogućih programa izobrazbe i stručne prekvalifikacije na temelju relevantnih statističkih pokazatelja o stručnoj spremi ovisnika
- dugoročno planiranje individualnih programa i praćenje nakon završenog liječenja
- poticanje zapošljavanja i samozapošljavanja liječenih ovisnika
- uključivanje ovisnika u društvo nakon završenog liječenja ili izlaska iz penalnog sustava

Temeljne sastavnice i korisnici Projekta

Korisnici Projekta su:

- **Ovisnici koji su završili program** tretmana, rehabilitacije i odvikavanja od ovisnosti u terapijskoj zajednici, penalnom sustavu ili zdravstvenoj ustanovi
- **Ovisnici koji se nalaze u izvanbolničkom liječenju** i dulje vrijeme održavaju apstinenciju ili koriste supstitucijsku terapiju, te ako se u korištenju supstitucijske terapije pridržavaju propisanog načina liječenja i uputa liječnika.

Projekt se temelji na dvjema osnovnim sastavnicama:

- prekvalifikaciji i doškolovanju ovisnika
- poticanju zapošljavanja ovisnika

Dodatne aktivnosti:

- Psihosocijalna pomoć i podrška
- Organizirano stanovanje (stambene zajednice)

- **EVALUACIJA PROJEKTA – STUDIJE SLUČAJA: ŠIBENSKO-KNINSKA I SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA**

Ured za suzbijanje zlouporabe droga već 8 godina prati provedbu projekta kroz izvješća koja prikuplja od mjerodavnih ministarstava i drugih državnih tijela te proveditelja na lokalnoj razini

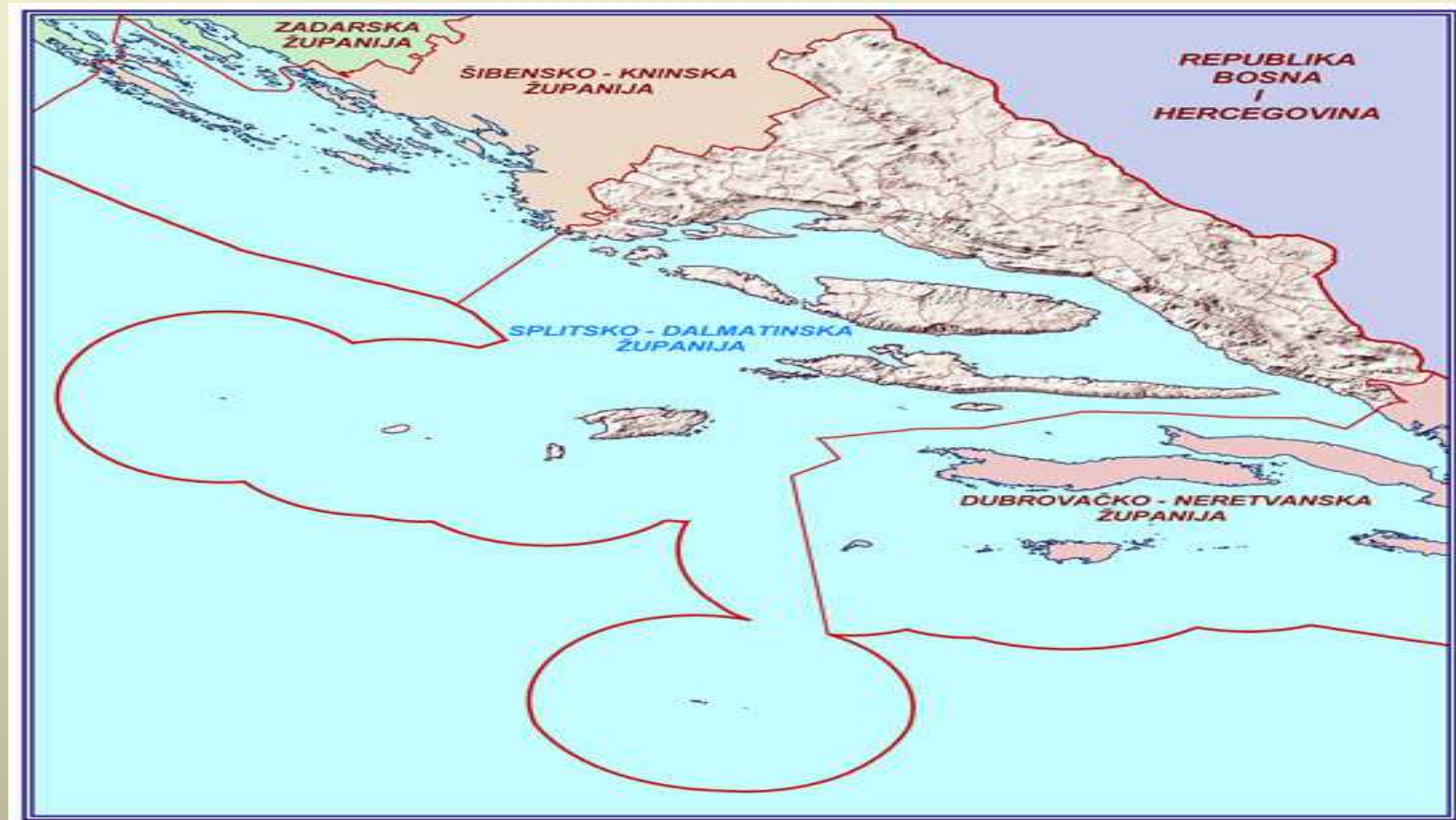
Utvrđeno je da se projekt ne provodi jednakim intenzitetom u svim lokalnim zajednicama, odnosno županijama.

Od početka provedbe, Splitsko-dalmatinska županija provodi projekt s velikim uspjehom i uključuje ovisnike u sve njegove mjere, dok je Šibensko-kninska županija u tome značajno manje uspješna.

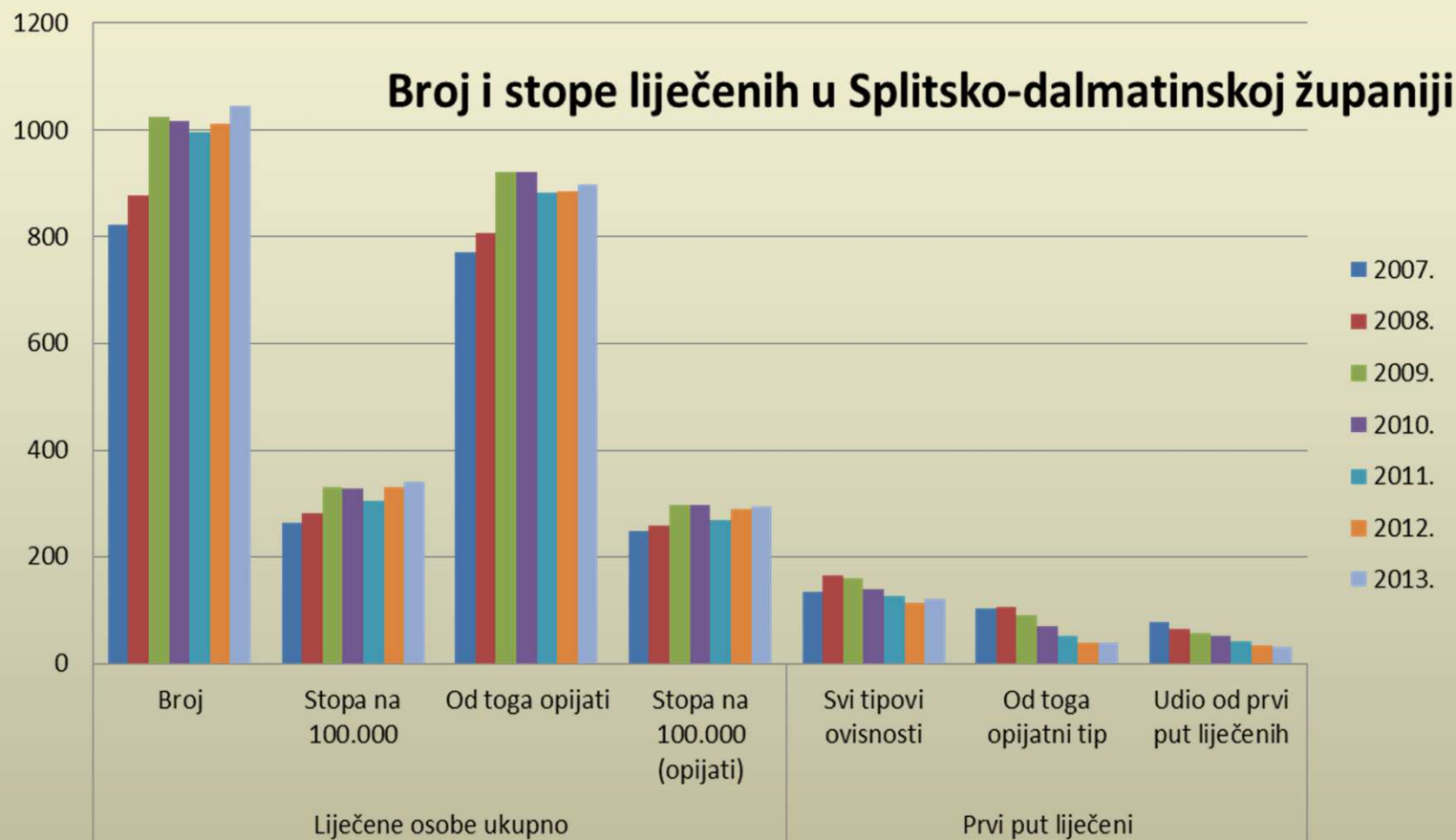
Kako bi se utvrdili razlozi tih različitosti, provedena je analiza podataka o tim županijama kao što su: socio-demografski pokazatelji odabranih zajednica, javne ustanove i organizacije civilnog društva usmjerene na rad s ovisnicima o drogama, te analiza izvješća o provedbi projekta od 2007. do 2013. godine.

S ciljem boljeg elaboriranja razlika i rezultata u provedbi projekta, održane su fokus grupe s provediteljima u navedenim županijama te je izvršena **usporedna analiza tih dviju fokus grupa.**

Splitsko-dalmatinska županija prostorno je najveća županija u Republici Hrvatskoj (8% ukupne površine). U županiji, prema posljednjem popisu iz 2011. godine, živi više od 455 tisuća stanovnika (više od 10% ukupnog stanovništva).

Broj i stope liječenih ovisnika u SDŽ

• **Epidemiološki podaci i raširenost zlouporabe droga u Splitsko-dalmatinskoj županiji**

- Podaci Hrvatskog zavod za javno zdravstvo pokazuju kako ukupan broj liječenih osoba progresivno raste. Broj opijatskih ovisnika u razdoblju od 2007. do 2013. godine kreće se od 759 do 923, a njihov udio je relativno visok od 86 do 92%.
- Pozitivan trend koji je uočen je smanjenje broja prvi put liječenih osoba, što je osobito vidljivo kod ovisnika o opijatima (u 9 godina sa 127 novopridošlih opijatskih ovisnika 2005. godine, broj je opao na 38 novopridošlih opijatskih ovisnika 2013.).
- Splitsko-dalmatinska županija se od 2007. godine gotovo cijelo vrijeme nalazi na 7. mjestu po broju ukupno liječenih osoba na 100.000 stanovnika (izuzev 2009. i 2010. kada se našla na 6. mjestu).
- Broj ovisnika u terapijskim zajednicama (Susret, Cenacolo, Reto centar i Zajednica Papa Ivan 23.) se kreće oko 500 s izuzetkom 2010. godine kada je uvelike premašio tu brojku. Uočeno je kako u terapijskim zajednicama raste broj konzumenta ostalih droga, kako ukupan broj tako i broj novopridošlih.
- **Broj osoba čija je smrt povezana sa zlouporabom psihoaktivnih droga visoka.** Taj se broj najčešće kreće u rasponu između 20 i 30 osoba, iznimno 2007. kada je umrla 41 osoba i 2008. kada su umrle 34 osobe.
- Zapljene se kreću u rasponu od 600 do 700 zapljena, iznimno 2008. godine kada ih je bilo gotovo 850. Inače, Splitsko-dalmatinska županija se nalazi na trećem mjestu po broju zapljena

Broj osoba uključenih u Projekt u SDŽ u razdoblju od 2007. do 2013. godine

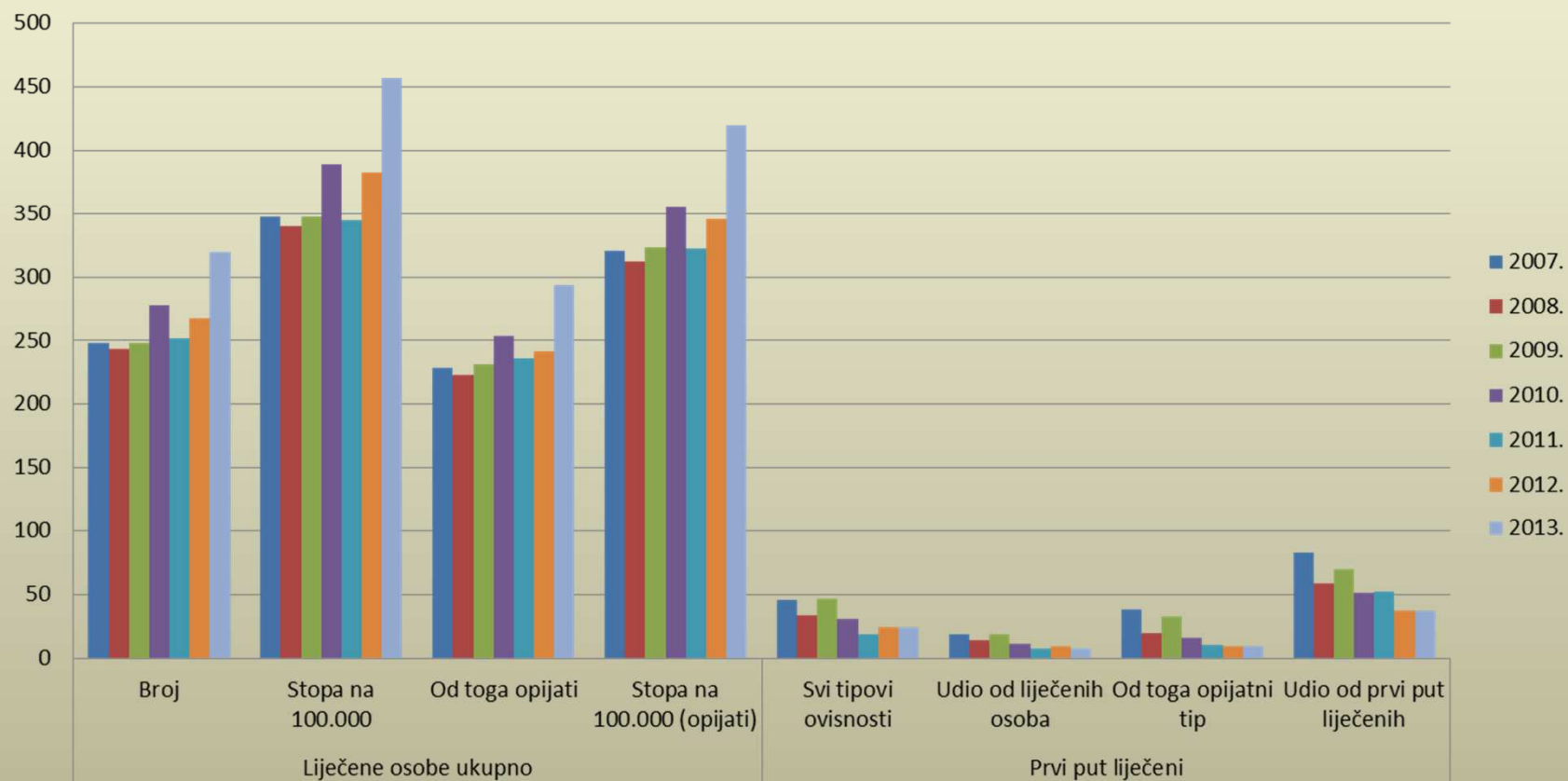
- Od 2007. do 31. prosinca 2013. Područna služba **Zavoda za zapošljavanje Split je ukupno u Projekt resocijalizacije uključila 132 ovisnika, od toga su 54 ovisnika** bila uključena u aktivnosti profesionalnog usmjeravanja i procjene radne sposobnosti, **31 ovisnik** je bio uključen u školovanje, 33 u javne radove, a 14 zaposlenih što je ukupno **47 zaposlenih računajući i javni rad**.
- Na području SDZ djeluje 6 udruga (Novi život, Humanitarna organizacija Zajednica Susret, Dedal i Hepatos, Novi put, Liga za prevenciju ovisnosti, Grad na gori, Anst 1700, San Patrignano, Zajednica papa Ivan XXIII.) koje su od 2008. do 2013. godine pružile pomoć za **1.598 ovisnika**, a ukupno utrošena sredstva u tom razdoblju su **977.000,00 kuna**.
- Terapijske zajednice koje su tijekom godina sudjelovale u Projektu resocijalizacije bile su: Reto centar – Prijatelji nade, Cenacolo, Zajednica papa Ivan XXIII te Dom za ovisnike „Zajednica susret“.
- 31. prosinca 2013. podaci područne službe HZZ-a pokazuju kako je u područnom uredu Split bilo registrirano **125 liječenih ovisnika** (od toga 109 muškaraca i 16 žena).
- Do 2009. uložena financijska sredstva iz proračuna županija za provedbu županijskih akcijskih planova bila su u porastu, no slijedom krize unatrag nekoliko godina iznos sredstava se smanjivao. Ipak ta sredstva se kreću u rasponu od 1.500.000,00 do 3.386.577,00 kuna 2009. godine. Izuzetak je 2007. godina kada su ta sredstva bila 976.466,10 kuna.

Šibensko-kninska županija deveta je županija po veličini i jedna od najmanjih po broju stanovnika. Prema posljednjem popisu stanovnika iz 2011. godine, u županiji živi nešto manje od 110 tisuća stanovnika.

Broj i stope liječenih ovisnika Šibensko-kninskoj županiji

Broj i stope liječenih u Šibensko - kninskoj županiji

Epidemiološki podaci i raširenost zlouporabe droga u Šibensko-kninskoj županiji

- Podaci Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo pokazuju kako ukupan broj liječenih osoba zbog zlouporabe droga u Šibensko-kninskoj županiji progresivno raste.
- Unatrag osam godina broj ovisnika je povećan za 60-ak osoba čemu uvelike pridonosi nagli porast broja liječenih osoba 2013. godine (u odnosu na nekoliko godina prije).
- Stopa liječenih ovisnika na 100.000 stanovnika se kreće od 347,0 -2007. godine do 456,8 - 2013. kada je prvi put stopa liječenih osoba premašila brojku od 450 osoba na 100.000 stanovnika (do tada je taj broj uvijek bio manji od 400).
- Sukladno tome uočen je i porast broja liječenih opijatskih ovisnika (također velik porast 2013. godine) te je uočeno da se udio opijatskih ovisnika kreće konstantno između 90 i 93 posto (od 229 do 294 osobe) što je više od udjela u Republici Hrvatskoj, koji je oko 80 posto.
- Pozitivan trend koji je vidljiv tijekom tih osam godina je smanjenje broja osoba koje su se prvi put prijavile na liječenje. To vrijedi za sve tipove ovisnosti, a osobito za opijatske ovisnike čiji je broj unatrag dvije godine manji od deset.
- U usporedbi s ostalim županijama, Šibensko-kninska županija se od 2007. do 2009. godine nalazila na 5. mjestu po broju ukupno liječenih osoba na 100.000 stanovnika, da bi se od 2010. do 2012. godine našla na 4. mjestu.
- U Šibenskoj-kninskoj županiji nalazi se samo jedna terapijska zajednica – Mondo Nuovo koja ima jednu terapijsku kuću u kojoj obravi od 18 do 36 osoba godišnje
- Broj osoba čija je smrt povezana sa zlouporabom psihoaktivnih droga nije toliko velik. Svake godine (izuzev 2004. godine) taj broj je bio manji od deset.
- Šibensko-kninska županije imala je više od dvjesto zapljena droga u županiji, da bi taj broj počeo padati iduće tri godine, ali i ponovno rasti 2012. godine (iako je i dalje zadržan ispod dvjesto).

- **Broj osoba uključenih u Projekt u ŠKŽ u razdoblju od 2007. do 2013. godine**
- U razdoblju od 2007. do 31. prosinca 2013. Područna služba Zavoda za zapošljavanje ukupno je uključila **33** ovisnika od kojih su za njih **17** izvršeni profesionalno usmjeravanje i ocjena radne sposobnosti, **10** ovisnika je bilo uključeno u aktivnosti obrazovanja, a **6** ih je zaposleno uključujući i zapošljavanje u javnom radu.
- Na dan 31. prosinca 2013. Podaci pokazuju kako je u područnom uredu Šibenik bilo registrirano **46 liječenih** ovisnika (od toga 41 muškarac i 5 žena). Područni ured Šibenik je treći od 22 područna ureda po broju liječenih ovisnika (više imaju samo Split i Zagreb).
- Na području Šibensko kninske županije djelovale su 2 udruge koje pružile su pomoć za ukupno **364 ovisnika**, a za projekte tih udruga Ured je dodijelio ukupno **398.000,00** kuna. (Prijatelj i Mondo Nuovo).
- U usporedbi s ostalim županijama, Šibensko-kninska županija ulaže vrlo mala financijska sredstva za provedbu županijskih akcijskih planova za suzbijanje zlouporabe droga. U rasponu od 45.000 do 60.000 kuna godišnje s izuzetkom 2009. kada je uloženo 285.000,00 kuna, i 2012. godine kada je uloženo samo 5.000,00 kuna

Sličnosti i razlike između dvije Splitsko-dalmatinske i Šibensko-kninske županije

Obilježja	Splitsko-dalmatinska	Šibensko-kninska
1. Broj stanovnika	455.000 stanovnika	110.000 stanovnika
2. Geografska veličina	Prostorno najveća županija u RH	Prostorna najmanja županija u RH
3. Ukupan broj ovisnika u razdoblju od 2007.- 2013. (raspon)	Od 823 do 1.044 osobe	Od 248 do 320 osoba
4. Udio opijatskih ovisnika u ukupnom broju ovisnika	Od 86 do 92%	Od 90 do 93%
5. Stopa liječenih osoba na 100.000 stanovnika u dobi od 15 do 64 godine u razdoblju od 2007.-2013.	Na 7. ili 6. mjestu u Hrvatskoj sa stopom ovisnika između 265,8 2007. i 342,4 – 2013. godine	Na 5. i 4. mjestu u Hrvatskoj sa stopom od 347,7 - 2007. do 456,8 – 2013. godine
6. Broj zapljena droga	Od 600 do 850 godišnje	Manje od 200 godišnje
7. Financijska sredstva za provedbu županijskih akcijskih planova -specificirani javni rashodi	Od 1.000.000,00 do više od 3.000.000,00 kuna na godišnjoj razini	Između 50.000,00 i 60.000,00 kuna, izuzev 2009. kada je uloženo 285.000,00 kuna i 2012. kada je uloženo samo 5.000,00 kuna

Pokazatelji provedbe Projekta resocijalizacije	Splitsko-dalmatinska	Šibensko-kninska
1. Godina uključenja u provedbu Projekta	2007.	2007.
2. Ukupan broj uključenih ovisnika u Projekt od Područne službe HZZ-a od 2007. do 2013. godine	132	33
2.1. Broj ovisnika za koje je izvršeno profesionalno usmjeravanje i ocjena radne sposobnosti	54	17
2.2. Broj ovisnika uključenih u aktivnosti obrazovanja	31	10
2.3. Broj ovisnika koji su ostvarili zaposlenje uključujući i mjeru javni radovi	47 (33 javni rad)	6 (4 javni rad)
2.4. Ukupan broj ovisnika koji su na 31. prosinca 2014. bili evidentirani u područnoj službi HZZ-a	125 liječenih ovisnika (od toga 109 muškaraca i 16 žena)	46 liječenih ovisnika (od toga 41 muškarac i 5 žena)
3. Broj udruga uključenih u provedbu Projekta	10	2
3.1. Ukupan broj ovisnika kojima su udruge pružile pomoć	1.598 ovisnika	364 ovisnika
3.2. Ukupno utrošena financijska sredstva za provedbu Projekta	977.000,00 k	398.000,00 kuna

Sličnosti i razlike iz analize fokus grupa s provoditeljima Projekta

Iako su dobici od Projekta vrlo slični za provoditelje i u jednoj i drugoj županiji, ipak postoje određene razlike u njegovom doživljaju te dobitcima, odnosno nedostacima.

- Provoditelji u Šibensko-kninskoj županiji smatraju da unatoč tome što je Projekt dobro zamišljen, postoji **dosta problema pri njegovoj realizaciji** kao što su: dugotrajno čekanje na realizaciju edukacija ili zaposlenja, komplicirana procedura za ostvarivanje prava iz Projekta, te nejavljanje ovisnika, koji izađu iz terapijske zajednice ili zatvora, Službi za prevenciju ovisnosti, Centru za socijalnu skrb ili Zavodu za zapošljavanje.
- Nasuprot tome provoditelji iz Splitsko-dalmatinske županije su ocijenili da je **projekt nadogradnja aktivnostima koje su se u lokalnoj zajednici provodile na području resocijalizacije**, te da je osnažio i ujedinio mjere koje institucije nisu bile u mogućnosti samostalno povezati i koordinirati, a Projekt je ocijenjen i kao dobro strukturiran i administrativno jasno definiran i posložen. Istakli su značaj udruga za provedbu Projekta.

Usporedna analiza rezultata fokus grupa s provoditeljima

Županija	Dobici	Nedostaci	Prijedlozi za unapređenje
1. Šibensko-kninska	<ul style="list-style-type: none"> - dobro zamišljen projekt - izuzetno dobar za ovisnike u zatvoru - protokol izuzetno koristan za sve provoditelje Projekta - pružanje mogućnosti uključivanja u školovanje i zapošljavanje - smanjenje predrasuda prema ovisnicima posebice kod onih koji primarno ne rade s ovisnicima 	<ul style="list-style-type: none"> - komplicirana procedura provedbe - zapošljavanje je problem kao i predugo čekanje na realizaciju mjera - ovisnici nisu spremni tražiti posao iz pozicije bivšeg ovisnika - nedovoljna pripremljenost i motiviranost ovisnika u ustanovama za uključivanje u aktivnosti projekta - nezainteresiranost poslodavaca 	<ul style="list-style-type: none"> - Poboljšati informiranost poslodavaca - Poboljšati protok informacija među provoditeljima - Pojačano raditi na motivaciji ovisnika i njihovom informiranju za vrijeme boravka u zatvorskoj ustanovi i terapijskoj zajednici

Analiza fokus grupe u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Županija	- Dobici Projekta	Nedostaci	Prijedlozi za unapređenje
2. Splitsko-dalmatinska	<ul style="list-style-type: none"> - nadogradnja postojećim aktivnostima - osnažio i ujediniio mjere, koje institucije nisu mogle samostalno provoditi - strukturno i administrativno dobro posložen Projekt - udruge bile najveći pokretač aktivnosti projekta - mjera javni radovi najuspješnija mjera u Projektu - osvješćivanje stručnjaka o potrebi rada na ovom području - razumijevanje uloge pojedinih ustanova 	<ul style="list-style-type: none"> - teškoće održavanja motivacije ovisnika - provoditelji nisu dovoljno informirani o projektu - slaba koordinacija i povezanost sustava - slaba motivacija stručnjaka u državnim ustanovama da rade na ovom području 	<ul style="list-style-type: none"> - Poboljšati informiranost poslodavaca - Poboljšati protok informacija među provoditeljima Projekta - Pojačano raditi na motivaciji ovisnika i njihovom informiranju za vrijeme boravka u zatvorskoj ustanovi i terapijskoj zajednici - Ujediniti provedbe aktivnosti na jednom mjestu

Zaključak

Zaključno se može reći da je ključni čimbenik uspješnije provedbe Projekta resocijalizacije u Splitsko-dalmatinskoj županiji u odnosu prema Šibensko-kninskoj županiji **djelovanje značajno većeg broja udruga ali i terapijskih zajednica.**

Naime, budući da je **održavanje motivacije liječenih ovisnika** za uključivanje u projekt - jedan od ključnih čimbenika njihove uspješne resocijalizacije, pružanje psihosocijalne potpore ovisnicima i rad na njihovoj motivaciji i informiranju, kako za vrijeme boravka u ustanovi tako i nakon izlaska iz nje, od ključne je važnosti za uspješno uključivanje ovisnika u projekt i uspješnu resocijalizaciju.

Osim navedenog, **bolja suradnja državnih organizacija s nevladinim organizacijama te bolji protok informacija među svim dionicima**, značajno su pridonijeli uspješnijoj provedbi projekta u Splitsko-dalmatinskoj županiji.

Naposljetku se može zaključiti kako je veće korištenje mjere zapošljavanja u javnim radovima u Splitsko-dalmatinskoj županiji isključiva zasluga djelovanja organizacija civilnog društva na tom području.

ZAHVALJUJEM NA POZORNOSTI

jadranka.ivandic@uredzadroge.hr